

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.І. ВЕРНАДСЬКОГО**

Журнал заснований у 1918 році

**ВЧЕНІ ЗАПИСКИ
ТАВРІЙСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ В.І. ВЕРНАДСЬКОГО**

Серія: Публічне управління та адміністрування

Том 35 (74) № 3 2024

Видавничий дім
«Гельветика»
2024

Головний редактор:

Горник В.Г. – доктор наук з державного управління, професор, директор Навчально-наукового інституту управління, економіки та природокористування Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського.

Члени редакційної колегії:

Дегтяр О.А. – доктор наук з державного управління, доцент, професор кафедри управління та бізнес-адміністрування Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника;

Марова С.Ф. – доктор наук з державного управління, професор, провідний науковий співробітник Науково-дослідної лабораторії публічної безпеки громад, Донецький державний університет внутрішніх справ;

Корнєєв В.В. – доктор економічних наук, професор, декан факультету фінансів та цифрових технологій, Державний податковий університет;

Кравченко С.О. – доктор наук з державного управління, професор, головний консультант відділу правової та антикорупційної політики Національного інституту стратегічних досліджень;

Кучабський О.Г. – доктор наук габілітований, професор кафедри географії регіонального розвитку, Гданський університет (м. Гданськ, Республіка Польща);

Міхальські Томаш – доктор наук габілітований, професор кафедри океанографії, Гданський університет (м. Гданськ, Республіка Польща);

Шведун В.О. – доктор наук з державного управління, професор, Начальник наукового відділу з проблем управління у сфері цивільного захисту навчально-науково-виробничого центру, Національний університет цивільного захисту України.

Статті у виданні перевірені на наявність плагіату за допомогою програмного забезпечення StrikePlagiarism.com від польської компанії Plagiat.pl.

**Рекомендовано до друку та поширення через мережу Internet
Вченою радою Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського
(протокол № 17 від 27 червня 2024 року).**

Науковий журнал «Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського».

Серія: Публічне управління та адміністрування» зареєстрований друкованим медіа (рішення Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення № 1136 від 11.04.2024 року).

Журнал включений до Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б») за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» відповідно до Наказу МОН України від 17.03.2020 № 409 (додаток 1)

До 8 квітня 2021 р. журнал виходив під назвою «Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління».

У зв'язку зі зміною назви журналу було внесено відповідні зміни до Переліку наукових фахових видань України на підставі Наказу МОН України від 29.06.2021 № 735 (додаток 3).

Журнал включений до міжнародної наукометричної бази
Index Copernicus International (Республіка Польща).

Сторінка журналу: www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua

ISSN 2663-6468 (print)

ISSN 2663-6476 (online)

© Таврійський національний університет ім. В.І. Вернадського, 2024

ЗМІСТ

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Барінов Д.В. ПУБЛІЧНО-УПРАВЛІНСЬКИЙ АСПЕКТ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ.....	1
Вальчук М.С. ЗАЛУЧЕННЯ ЦИФРОВИХ СЕРВІСІ В УПРАВЛІННІ ЗАКЛАДАМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ РУТИНІЗАЦІЇ.....	6
Єфанов О.В. ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСАМИ ФОРМУВАННЯ ЗОНИ ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС.....	11
Коцан В.В. НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАКРІПЛЕННЯ ПРАВОВОЇ ОСВІТИ В УПРАВЛІНСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.....	16
Маринюк В.Л. НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ ПРАЦІ УКРАЇНИ В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ.....	21
Мосейчук С.В. ПРАВОВІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ.....	26

МЕХАНІЗМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Брич Л.В. ІНВЕСТИВАННЯ В РОЗВИТОК ІНТЕЛЕКТУАЛІЗАЦІЇ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ: НОВІ ЦІЛІ СУЧАСНОГО ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ.....	31
Кириєнко О.О. ДОСВІД ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН У СФЕРІ УПРАВЛІННЯ ТВЕРДИМИ ПОБУТОВИМИ ВІДХОДАМИ.....	35
Кохалик Х.М. ПЕРЕВАГИ ГРОМАДСЬКОГО БЮДЖЕТУ – ІНСТРУМЕНТУ ЗАЛУЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОСТІ ДО УЧАСТІ У ДЕМОКРАТИЧНОМУ ПРОЦЕСІ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ ЩОДО РОЗПОДІЛУ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ.....	40
Маркіна М.І. ЄВРОПЕЙСЬКИЙ КОНТЕКСТ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ПРОСТОРОВОГО ПЛАНУВАННЯ: АНАЛІЗ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ.....	45
Омельченко Д.О. ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ЗБАЛАНСОВАНИМ РОЗВИТКОМ РЕГІОНІВ.....	53
Серебрій А.Ю. МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ТА ПРОБЛЕМАТИКА БУДІВНИЦТВА ЖИТЛА В УКРАЇНІ.....	59
Сірий Ю.М. МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ У СИСТЕМІ ЦЕНТРАЛЬНИХ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ.....	65
Тюріна Д.М. ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ПОДОЛАННЯ ГЕНДЕРНИХ РОЗРИВІВ У КОНТЕКСТІ ІНКЛЮЗИВНОГО ПІДХОДУ.....	70
Цюк Н.В. МЕХАНІЗМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	77

Черніховський Р.І.

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В КРИЗОВИХ УМОВАХ.....	82
---	----

МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ

Ажажа М.А., Бікулов Д.Т., Зайка О.В.

ПОЛІТИКА МУНІЦИПАЛЬНОГО РОЗВИТКУ: ДОСВІД ФРН У КОНТЕКСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ПРАКТИКИ.....	87
---	----

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ОХОРОНИ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ

Панченко О.А., Салівон В.П., Сердюк І.А.

БАЗОВІ ПРИНЦИПИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ПСИХОСОЦІАЛЬНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ МЕНТАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я.....	93
---	----

Пінтоха М.М.

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ БЕЗПЕКОЮ БАНКІВСЬКОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	99
--	----

Фурдик В.Д.

МОДЕЛЬ СХЕМНОГО І ФОРМУЛЬНОГО АЛГОРИТМУ ПІДГОТОВКИ КЕРІВНИХ КАДРІВ ВІЙСЬКОВОЇ МЕДИЦИНИ ОПЕРАТИВНОГО І СТРАТЕГІЧНОГО РІВНЯ.....	104
--	-----

Штанцель С.Е.

ВПЛИВ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ НА МЕХАНІЗМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ: ДОСВІД КРАЇН ЄС.....	110
--	-----

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ.....	118
----------------------------	-----

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ОХОРОНИ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ

УДК 351:616.89:159.96

DOI <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2024.3/18>

Панченко О.А.

Державний заклад «Науково-практичний медичний реабілітаційно-діагностичний центр МОЗ України»

Салівон В.П.

Державний заклад «Науково-практичний медичний реабілітаційно-діагностичний центр МОЗ України»

Сердюк І.А.

Державний заклад «Науково-практичний медичний реабілітаційно-діагностичний центр МОЗ України»

БАЗОВІ ПРИНЦИПИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ПСИХОСОЦІАЛЬНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ МЕНТАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я

Бойові дії, що наразі тривають на території України руйнівним чином впливають на ментальне здоров'я значної кількості як військових та цивільних осіб, які піддаються психологічному та емоційному напруженню через небезпеку та невизначеність. Цей конфлікт не лише створює загрозу безпеці та фізичному благополуччю людей, але й викликає значний психологічний стрес через постійний страх, тривогу та травматичні події. Надання медичної допомоги, емоційної підтримки та психосоціальної реабілітації допомагають зняти психологічний стрес та сприяють відновленню ментального здоров'я та психічного благополуччя. Державне управління у сфері психосоціальної реабілітації має важливе значення для відновлення та підтримки людей, що пережили травми війни. Метою дослідження є розкрити сутність психосоціальної реабілітації, дослідити принципи державного управління у сфері психосоціальної реабілітації ментального здоров'я, що спрямовані на відновлення функціонування та поліпшення якості життя особистості. Під час дослідження використовувались загальнонаукові методи дослідження, зокрема аналіз, узагальнення та систематизація відомостей науково-методичної літератури з проблематики дослідження. Дістали подальший розвиток: історичний огляд основних підходів до поняття психосоціальної реабілітації; науковий аналіз принципів психосоціальної реабілітації та концепцій щодо підвищення ефективності реабілітаційної допомоги особам, які зазнали збитку ментальному здоров'ю; теоретичне обґрунтування ролі органів державної влади в покращенні організації системи психосоціальної реабілітації в умовах бойових дій. Реалізація принципів психосоціальної реабілітації сприяє відновленню функціонування особистості, повноцінної соціальної та професійної активності, інтеграції її у суспільство. Перед державою стає завдання забезпечення кваліфікованої, якісної та ефективної медико-психологічної та психосоціальної реабілітації тих, хто потерпає внаслідок бойових дій.

Ключові слова: бойові дії, стрес, психічне здоров'я, реабілітація, соціальна реінтеграція, державне управління.

Постановка проблеми. Бойові дії, що наразі тривають на території України руйнівним чином впливають на ментальне здоров'я значної кількості як військових та цивільних осіб, які піддаються психологічному та емоційному напруженню через небезпеку та невизначеність. Цей конфлікт

не лише створює загрозу безпеці та фізичному благополуччю людей, але й викликає значний психологічний стрес через постійний страх, тривогу та травматичні події. Стресори мають широкий спектр негативних наслідків, включаючи психічне перевантаження, втому, тривожність,

депресію та інші психологічні та емоційні проблеми. Фізичне здоров'я також може постраждати через стрес, що призводить до різноманітних хвороб та відчуття загальної втоми та нездужання. Такі негативні впливи можуть ускладнити повсякденне функціонування та загальне самопочуття людини. Надання медичної допомоги, емоційної підтримки та психосоціальної реабілітації допомагають зняти психологічний стрес та сприяють відновленню ментального здоров'я та психічного благополуччя. Перед державою стає завдання забезпечення кваліфікованої, якісної та ефективної медико-психологічної та психосоціальної реабілітації тих, хто потерпає внаслідок конфлікту.

Задля відновлення ментального здоров'я ключовим є знання базових принципів державного управління психосоціальної реабілітації, які формують основу ефективних програм створення центрів медико-психологічної клінічної та психосоціальної реабілітації за стандартизованою моделлю. Вибрана тема дослідження покликана сприяти кращому розумінню та підвищенню ефективності психосоціальної реабілітації в контексті відновлення ментального здоров'я постраждалих внаслідок бойових дій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості психосоціальної реабілітації як технології роботи з людьми із ментальними захворюваннями проаналізовано у роботі Г. Лещук. Автором здійснено термінологічний аналіз поняття «психосоціальна реабілітація», окреслено історичний аспект розвитку центрів психосоціальної реабілітації [5]. У роботі О.О. Хаустової розглянуті проблеми державної політики у сфері психосоціальної реабілітації та шляхи їх вирішення. В.Лефтеров та О.Самара виділили соціально-психологічні методи реабілітації особистості в умовах пролонгованої травматизації [4]. Чапляк А.П., Романів О.П., Надь Б.Я у своїй роботі проаналізували та узагальнили дані щодо принципів та актуальності психосоціальної реабілітації осіб з інвалідністю [12]. Згідно з проведеним аналізом, зазначена проблематика є багатогранною та актуальною, оскільки включає різні аспекти медичного, психологічного та соціального компонентів для осіб, які потребують реабілітації.

Проблематика психосоціальної реабілітації є критично важливою для публічного управління, оскільки вона потребує координації зусиль різних відомств та служб, розробки та впровадження інклюзивних політик, а також використання сучасних технологій для підвищення ефективності реабілітаційних заходів. Забезпечення доступності,

індивідуалізації та комплексного підходу до реабілітації сприятиме покращенню якості життя громадян та зміцненню соціальної стабільності.

Постановка завдання. Метою дослідження є розкрити сутність психосоціальної реабілітації, дослідити принципи державного управління психосоціальної реабілітації ментального здоров'я, що спрямовані на відновлення функціонування та поліпшення якості життя особистості.

Виклад основного матеріалу. Основою розвитку системи охорони здоров'я України є визначення її стратегічних пріоритетів та механізмів забезпечення кінцевих результатів діяльності, реалізації завдань збереження здоров'я населення. Конституцією України визнано людину, її життя й здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку найвищою соціальною цінністю [3]. Згідно з ухваленою Колегією Міністерства освіти і науки України «Дорожньою картою використання науки, технологій та інновацій для досягнення Цілей сталого розвитку» (протокол від 22 грудня 2023 року № 3), одна із цілей, поставлених на порядку денному на період до 2030 року, передбачає «забезпечення здорового способу життя та сприяння благополуччю для всіх у будь-якому віці».

Здоров'я є найважливішим інтегральним показником демографічного та соціально-економічного благополуччя держави. Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) визначає здоров'я як «стан повного фізичного, душевного і соціального благополуччя, а не тільки як відсутність хвороб і фізичних дефектів». У світовій науковій літературі налічується багато визначень поняття «здоров'я» як сутнісної якості людини.

Здоров'я – це людський трудовий ресурс, без якого неможливо забезпечити сталість та успіх, незважаючи на прогрес і досягнення сучасної науки та техніки. Стан здоров'я громадян є ключовим інтелектуальним ресурсом держави і визначає її обороноздатність. Здоров'я є основою комфортного життя громадян, їхньої радості та сімейного щастя, і відображає значну складову духовного благополуччя [10]. Саме тому завдання збереження та зміцнення здоров'я населення проголошено в Україні головним обов'язком суспільства та найважливішим стратегічним пріоритетом державної політики.

Сьогоденне розуміння «здоров'я» визначається як багатовимірний динамічний стан людини, що залежить від взаємодії з конкретним оточуючим середовищем та дає можливість людині реалізовувати свої біологічні та соціальні функції на різних рівнях із врахуванням індивідуальних особливостей та потреб. Одним із важливих

компонентів здоров'я є ментальна складова, яка була визнана Всесвітньою організацією охорони здоров'я однією із головних у визначенні поняття «здоров'я».

Згідно з визначенням ВООЗ, базовим елементом загального здоров'я людини є психічне здоров'я, як стан добробуту, в якому людина реалізує свої здібності, може протидіяти життєвим стресам, продуктивно працювати, вносити внесок у розвиток суспільства та сприяти його ефективному функціонуванню, яке визначається соціально-економічними, біологічними, екологічними факторами.

Поняття «психічне здоров'я» і «ментальне здоров'я» у широкому загалі вважаються синонімами. На наш погляд, «ментальне здоров'я» має ширше значення. На сайті ВООЗ на сторінці “Mental health” вказано: «Ментальне здоров'я – це стан ментального благополуччя, який дозволяє людям справлятися з життєвими стресами, реалізувати свої здібності, добре навчатися та добре працювати, а також робити внесок у суспільство. Це невід'ємний компонент здоров'я та благополуччя, який лежить в основі наших індивідуальних і колективних здібностей приймати рішення, будувати стосунки та формувати світ, у якому ми живемо. Ментальне здоров'я є основним правом людини. І це має вирішальне значення для особистого, суспільного та соціально-економічного розвитку» [13].

Отже, ментальне здоров'я інтегрує в себе ряд умов, за яких людина розкриває свій потенціал, досягає гармонії в житті, розвиває свої здібності, відчуває себе автономною та компетентною, знаходить зв'язок між поколіннями та досягає самореалізації через розвиток свого інтелектуального, емоційного та духовного потенціалу [11]. Так, психічне здоров'я, що стосується хвороб психіки є важливою складовою частиною ментального здоров'я. У цьому контексті, воно набуває рис, пов'язаних з питанням існування людини та світу – наскільки людина може відчувати мир у собі й безпеку зовні.

Щодо прагнення нашої психіки до благополуччя, психологічного комфорту і здоров'я, слід говорити про психологічне здоров'я: емоційну стійкість, здатність до адаптації до стресових ситуацій, задоволення від життя, впевненість у собі, розвиненість соціальних навичок та відносин, духовність, а також здатність до саморефлексії та самореалізації. Психологічне здоров'я сприяє гармонійному функціонуванню особистості та її успішній адаптивній взаємодії з навко-

лишнім середовищем. Відмінність психологічного здоров'я від психічного насамперед полягає в тому, що психічне здоров'я має відношення до окремих психічних процесів і механізмів індивідуума, а психологічне – належить до особистості загалом і дозволяє виділити власне психологічний аспект проблеми психічного здоров'я [8]. Отже, психологічне здоров'я є другою складовою ментального здоров'я.

Важливо зауважити, що психічне та психологічне здоров'я не можуть розглядатися окремо від умов життя людини, оскільки формуються під впливом різних соціальних, економічних та фізичних факторів, які супроводжують людину на різних етапах життя. Тобто річ йде про поняття «соціальне здоров'я». Згідно з одним із визначень, соціальне здоров'я – це функціонування особистості в ролі повноправного члена суспільства, її безконфліктну взаємодію з навколишнім світом, доброзичливі взаємини у колективі однолітків, у сім'ї, суспільстві [9]. Отже, соціальне здоров'я є третьою складовою ментального здоров'я. Всі три складових не є незалежними, і порушення однієї з них в умовах турбулентності може вплинути на інші.

Між порушеннями здоров'я, соціально-психологічними проблемами та умовами життя існує тісний зв'язок. На тлі глобальних змін сучасності ці галузі проблем інтенсивно взаємодіють, перешкоджаючи благополуччю людини та негативно впливаючи на її особистість і здоров'я.

Ментальне здоров'я є надзвичайно важливою складовою загальної якості життя, його збереження потребує свідомих зусиль і уваги до свого самопочуття та емоційного благополуччя. Будь-які зміни в парадигмі існування ведуть до трансформації життя, модернізації цілей та завдань щодо забезпечення від внутрішніх і зовнішніх загроз для людини. Однак, на кожному історичному етапі турбота про якість життя та збереження здоров'я своїх громадян залишається головною функцією держави.

Нині необхідність розвитку реабілітації та абілітації в системі охорони здоров'я обумовлена тим фактом, що хвороба та її наслідки, що порушують необхідний баланс медико-психологічних та соціальних компонентів, ведуть до зміни якості життя людини, до її часткової або повної ізоляції від життя, що сприяє соціальній дезінтеграції [6]. Здійснення реабілітаційних заходів хворих покращує якість їхнього життя, що включає оцінку хворими свого фізичного, психічного та соціального благополуччя [1]. Останнім часом, все більше

уваги приділяється питанням психосоціальної реабілітації людей, які зазнали шкоди ментальному здоров'ю.

Психосоціальна реабілітація – це процес відновлення порушень когнітивних, мотиваційних й емоційних ресурсів особистості та покращення функціонування людей з обмеженими можливостями, спрямований на забезпечення потреб населення у психологічній підтримці, соціальній адаптації та відновлення якості життя. Комплексний підхід до психосоціальної реабілітації осіб, які пережили психотравму та мають постстресові порушення, передбачає поєднання медичної, психологічної та соціальної складової реабілітаційного процесу та максимально широке використання різних методів реабілітації, спрямованих на відновлення фізичного, психічного та соціального здоров'я людини. Подібний підхід до організації спільної роботи є одним зі шляхів зміни ментальності та викорінення стигматизації, існуючих в нашому суспільстві щодо психічного захворювання і лікаря-психіатра. Тому повинні бути створені максимально дестигматизовані умови для лікування, реабілітації, надання спеціалізованих соціальних і освітніх послуг хворим. Ефективність та стійкість програм реабілітації забезпечують основні принципи державного управління психосоціальної реабілітації.

Для покращення якості медичного, психологічного та соціального обслуговування пацієнтів, робота з пацієнтами здійснюється мультидисциплінарною бригадою різних фахівців з медичною освітою (лікар-невропатолог, лікар-кардіолог, лікар-терапевт, лікар-психотерапевт, лікар-психіатр, лікарі фізичної та реабілітаційної медицини, фізичні терапевти, ерготерапевти, сестри медичні з реабілітації) та немедичною освітою (клінічні психологи, біофізик, терапевти мови і мовлення, асистенти фізичних терапевтів та ерготерапевтів, спеціаліст із соціальної роботи, юрист, інструктор з трудової терапії).

Гарантом забезпечення реабілітаційної допомоги, що визначає правові, організаційні та економічні засади проведення реабілітації особи з обмеженнями повсякденного функціонування у сфері охорони здоров'я з метою досягнення та підтримання оптимального рівня функціонування у її середовищі є Закон України «Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я» від 03.12.2020р. № 1053-IX [2].

Важливим базисом організації реабілітаційної допомоги є принцип державності. Держава несе відповідальність за забезпечення доступної,

ефективної та високоякісної реабілітаційної підтримки для всіх громадян, які потребують цього, незалежно від їхнього фінансового стану, місця проживання чи інших обставин. Принцип державності означає, що держава має розробляти національні стратегії та програми реабілітації, створювати та підтримувати необхідну інфраструктуру, надавати фінансову підтримку для реалізації цих програм та забезпечення доступу до реабілітаційних послуг для всіх, хто потребує [7]. Такий підхід визнається міжнародними стандартами прав людини, зокрема Конвенцією про права людини з обмеженими можливостями, яка закликає держави-учасниці забезпечувати доступність та ефективність реабілітаційних послуг для всіх осіб з обмеженими можливостями. Отже, принцип державності є основою для створення і забезпечення системи реабілітаційної допомоги, яка б могла задовольняти потреби та права усіх громадян.

Системність державних програм реабілітації також є важливим базисом організації реабілітаційної допомоги. Реабілітаційні програми мають бути ретельно сплановані, координовані та інтегровані для забезпечення комплексного підходу до відновлення функцій та підтримки осіб з обмеженими можливостями чи іншими потребами. Системність передбачає доступність реабілітаційних послуг на всіх рівнях – від місцевого до національного.

Важливим інструментом для організації реабілітаційної допомоги також є програмно-цільове планування діяльності, що сприяє досягненню цілей, забезпеченню якості та ефективності послуг і покращенню результатів реабілітації пацієнтів. Цей підхід передбачає ретельне обґрунтування та формулювання конкретних цілей і завдань, а також розробку програм та стратегій для досягнення цих цілей. Програмно-цільове планування допомагає визначити стратегічні напрямки розвитку системи реабілітаційної допомоги на довгострокову перспективу, що сприяє поступовому покращенню якості послуг та результатів реабілітації.

Регіональність відіграє ключову роль в організації реабілітаційної допомоги, допомагаючи забезпечити адаптованість, доступність та ефективність послуг для місцевого населення. Це означає, що реабілітаційні програми та послуги повинні бути організовані та надаватися з урахуванням конкретних потреб, проблем, умов та характеристик регіону чи місцевості, на яку вони спрямовані. Регіональний підхід також

передбачає адаптацію реабілітаційних програм до культурних та соціальних особливостей регіону.

Співпраця між державними та приватними установами може розширити географічну доступність реабілітаційних послуг, особливо у віддалених або менш населених регіонах, де державні ресурси можуть бути обмеженими.

Важливими складовими організації реабілітаційної допомоги, які сприяють досягненню максимальних результатів у відновленні здоров'я та соціальній адаптації постраждалих є індивідуальність психосоціальних програм реабілітації та їх етапність виконання.

Однією з важливих основ організації реабілітаційної допомоги може бути її єдина тактика, тобто єдність підходів та стратегій в рамках системи надання допомоги. Єдина тактика передбачає використання спільних стандартів та протоколів лікування та реабілітації, забезпечення співпраці між учасниками системи реабілітації, включаючи медичних працівників, психологів, соціальних працівників та інших спеціалістів, що сприяє стандартизації процесу та забезпечує якість та консистентність послуг.

Спеціалізація є важливим базисом організації реабілітаційної допомоги, який сприяє покращенню якості та ефективності надання послуг для постраждалих. Спеціалізовані установи зазвичай мають можливість сконцентрувати свої зусилля на вирішенні конкретних проблем або наданні певних видів послуг, що сприяє покращенню результатів та якості реабілітації.

Самореалізація може бути важливим базисом організації реабілітаційної допомоги, що сприяє психологічному та соціальному відновленню постраждалих, їхньому індивідуальному розвитку та відновленню якості життя.

Реабілітаційна допомога, що спрямована на самореалізацію, враховує індивідуальні потреби, цінності та бажання постраждалих, дозволяє їм відчувати себе повноцінними членами суспільства та розвивати свій потенціал відповідно до своїх унікальних можливостей. Через сприяння самореалізації постраждалі отримують можливість більш повноцінно визначати свої цілі, вирішувати проблеми та контролювати своє життя, що позитивно впливає на їхнє психічне здоров'я та самопочуття.

Базиси організації реабілітаційної допомоги направлені на забезпечення всебічної підтримки та відновлення постраждалих після негативних

життєвих подій. Перш за все, це індивідуалізація та персоналізація підходів. Важливо враховувати різноманіття потреб, які можуть виникнути внаслідок різних видів травм або кризових ситуацій, та надавати індивідуальні програми, які відповідають конкретним потребам кожного постраждалого. Другий аспект базисів організації реабілітаційної допомоги полягає в інтеграції та координації послуг. Це означає співпрацю між різними спеціалістами та організаціями, що працюють у сфері реабілітації, з метою забезпечення комплексного підходу до відновлення постраждалих. Ця інтеграція може включати медичну, психологічну, соціальну та професійну підтримку, спрямовану на забезпечення повного відновлення та інтеграції постраждалих у суспільство. Важливо, щоб ці послуги були взаємопов'язаними та доповнювали одна одну для забезпечення повноцінного реабілітаційного процесу. Комплексний підхід, інтеграція послуг, мультидисциплінарна співпраця та повага до прав пацієнтів є ключовими елементами успішної державної політики у цій сфері.

Психосоціальна реабілітація у системі охорони здоров'я є критично важливою для забезпечення комплексного підходу до відновлення, не лише фізичного та ментального здоров'я, а й підтримки особи в її соціальній реінтеграції та поверненні до повсякденного життя. Таким чином, впровадження базових принципів державного управління у сфері психосоціальної реабілітації ментального здоров'я сприятиме підвищенню ефективності системи охорони здоров'я, покращенню якості життя пацієнтів та зменшенню соціальних і економічних наслідків психічних розладів.

Висновки. Психосоціальна реабілітація є важливим елементом у системі допомоги та підтримки людей які пережили психотравму та мають постстресові порушення. Її цінність полягає в тому, що вона спрямована на відновлення функціонування особистості, повноцінної соціальної та професійної активності, інтеграцію її у суспільство. Реалізація принципів державного управління психосоціальної реабілітації сприятиме поліпшенню якості життя, відновленню та підтримки ментального здоров'я. Перед державою стоїть завдання забезпечення кваліфікованої, якісної та ефективної медико-психологічної та психосоціальної реабілітації та абілітації тих, хто потерпає внаслідок бойових дій.

Список літератури:

1. Бриндіков Ю.Л. Реабілітація як сфера професійної діяльності майбутніх фахівців соціальної сфери. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти*. 2017. Вип. 17. С. 106–110.
2. Закон України «Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я» від 3 грудня 2020 року № 1053-IX, редакція від 19 серпня 2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1053-20#Text>
3. Конституція України : Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР, редакція від 01 січня 2020 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
4. Лефтеров В., Самара О. Особливості психологічної реабілітації осіб, які переживають травматичні події війни. *Проблеми екстремальної та кризової психології*. 2022. № 1 (3). С. 73–83.
5. Лещук Г. Можливості психосоціальної реабілітації у соціальній роботі з людьми з особливими потребами. *Social Work and Education*. 2017. Vol. 4, Issue 1. P. 60–69.
6. Панченко О.А. Клінічна реабілітація та абілітація як платформа розвитку медико-психологічної допомоги в умовах турбулентних викликів. *Медико-психологічні аспекти реабілітації й абілітації в епоху турбулентності* : збірник наукових праць XVI науково-практичної конференції з міжнародною участю (Костянтинівка, Донецька обл., 21 жовтня 2021 р.) / за заг. ред. Заслуженого лікаря України, проф. О.А. Панченка. Київ : КВІЦ, 2021. С. 26–29.
7. Панченко О.А., Антонов В.Г. Реабілітація як складова державної політики у сфері інформаційно-психологічної безпеки. *Теорія та практика державного управління*. 2020. Вип. 2 (69). С. 8–17.
8. Панченко О.А., Кабанцева А.В. Мінімізація ризиків для громадського здоров'я через освіту, медицину і безбар'єрний простір. *Україна. Здоров'я нації*. 2022. № 4 (70). С. 25–33.
9. Свириденко С. Шляхи формування свідомого ставлення до власного здоров'я старшокласників інтернатних закладів. *Теоретикометодичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді* : збірник наукових праць. Вип. 16, книга 3. Кам'янець-Подільський : Видавець ПП Зволейко Д.Г., 2012. С. 164–172.
10. Свінціцький А.С. Здоров'я населення як важливий чинник державотворення та національної безпеки. *Практикуючий лікар*. 2013. № 2. С. 7–13.
11. Сердюк І.А., Кабанцева А.В. Ментальне здоров'я особистості в умовах війни. *Підтримка психологічного здоров'я особистості в умовах війни: міжнародний досвід та українські реалії* : збірник тез міжнародної науково-практичної конференції. (м. Київ, 30 квітня – 1 травня 2024 р.) / редкол.: Юлія Бурцева, Денис Малєєв, Валентина Поуль [та ін] ; Донецький ДонОблППО. Київ, 2024. С. 112–118.
12. Чапляк А.П., Романів О.П., Надь Б.Я. Психосоціальна реабілітація в психічно хворих осіб з інвалідністю. *Україна. Здоров'я нації*. 2018. № 3/1 (51). С. 61–62.
13. World Health Organization. Mental health: strengthening our response 30 March 2018. URL: <https://www.who.int/ru/news-room/fact-sheets/detail/mental-health-strengthening-our-response>

Panchenko O.A., Salivon V.P., Serdyuk I.A. BASIC PRINCIPLES OF THE STATE ADMINISTRATION OF PSYCHOSOCIAL REHABILITATION OF MENTAL HEALTH

The ongoing hostilities in Ukraine have a devastating impact on the mental health of a large number of both military personnel and civilians. These individuals experience significant mental distress due to danger and uncertainty. This conflict threatens not only physical safety and well-being but also causes constant fear, anxiety, and exposure to traumatic events. Providing medical care, emotional support, and psychosocial rehabilitation helps to alleviate mental distress and contribute to the restoration of mental health and well-being. The state has a crucial role to play in ensuring qualified, effective medical, psychological, and psychosocial rehabilitation for those affected by the conflict. The purpose of this study is to explore the essence of psychosocial rehabilitation, to investigate the principles of state management in the field of psychosocial rehabilitation of mental health, aimed at restoring functioning and improving quality of life. The study employed general scientific research methods, including analysis, generalization, and systematization of relevant scientific and methodological literature. The following areas were further developed: a historical overview of the main approaches to the concept of psychosocial rehabilitation; scientific analysis of the principles of psychosocial rehabilitation and concepts for improving the effectiveness of rehabilitation assistance to those who have suffered mental health damage; theoretical substantiation of the role of public authorities in improving the organization of the psychosocial rehabilitation system in the context of hostilities. Implementing the principles of psychosocial rehabilitation can help individuals restore their functioning, reintegrate fully into society, and resume social and professional activities. The state is faced with the task of providing qualified, high-quality and effective medical, psychological and psychosocial rehabilitation to those who suffer as a result of hostilities.

Key words: hostilities, stress, mental health, rehabilitation, social reintegration, public administration.